

60 aastat Eesti Lastearstide Seltsi

Mall-Anne Riikjärv – Eesti Lastearstide Selts

Eesti Lastearstide Selts asutati 60 aastat tagasi – 1956. aastal. Kas seltsi asutamine oli kohalik algatus või juhitud NSVL Tervishoiu-ministeriumi otsustest, ei ole täpselt teada. Aastast 1935 oli tegutsenud Eesti Kooli- ja Lastearstide Selts, kuhu kuulusid üksikud lastearstid ja mille (nagu kõik teised seltsid) sulges nõukogude võim 1940. aastal (1). Lastearstide Seltsi 60aastane tegevus jaotub Eesti riikluse muutumisega 1991. aastal kaheks küllaltki erinevaks perioodiks.

Kuni 1990. aastani oli seltsi (nagu ka teiste erialaseltside) nimetus sõnapaar „teaduslik-meditsiiniline“ – seega Eesti NSV Lastearstide Teaduslik-Meditsiiniline Selts. Seltsid olid registreeritud ENSV Tervishoiu-ministeriumis, põhikirja kinnitas minister, tegevust koordineeris ja juhendas Arstiteaduslike Seltside Nõukogu (2). Aastani 1990 oli seltsil kaks esimeest: Aleksei Vares (vt foto 1) juhatas seltsi 20 aastat ja dots Leo Tamm (vt foto 2) 15 aastat. Seltsi põhikiri koostati üleliidulise näidispõhikirja järgi. Olulisemad seltsi ülesanded peale partei ja valitsuse otsuste täitmise olid lastearstide kvalifikatsiooni tõstmine, kontaktide loomine vennasrahvastega, teaduslik-metoodilise abi osutamine tervishoiu korraldamisel, pediaatria teaduslik-metoodiliste aspektide läbitöötamise edendamine, teadustööde plaanide väljatöötamisel osalemine.

Seltsi liikmete arv kasvas iga aastaga: 1990. aastaks oli seltsis ligikaudu 700 liiget. Tabelis 1 on

loetletud kõik aastatel 1956–2016 tegutsenud seltsi presidendid.

Seltsi juhatuse oli 14–25-liikmeline. Juhatuse esimees, aseesimees, laekur ja sekretär moodustasid presiidiumi. Moodustati alalisi komisjone: organisatsioonilis-metoodilise töö alal, ideelis-poliitilise

kasvatustöö alal, sanitaar-hügieeniliste teadmiste levitamise alal, teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste juurutamise alal. Seltsi struktuuri kuulusid algul linnaseltsid (Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus, Kohtla-Järvel, Rakveres, Viljandis), mis hiljem nimetati rajoonikeskuste järgi seltsi filiaalideks.

Suurürituseks oli iga 5 aasta järel peetud lastearstide kongress. Säilinud on 1967. aastal peetud VIII kongressi materjale (3). Kongresside korraldajaks ja teeside väljaandjaks oli selts koos ENSV Tervishoiu-ministeriumi ning Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudiga. Kongressid peeti vene keeles, külalisi kutsuti Moskvast ja Leningradist, samuti teistest liiduvabariikidest. Kongressi lõppedes koostati resolutsioon või otsus, milles fikseeriti laste tervishoiu saavutused ning seati ülesanded tervishoiu korralduse ja kvaliteedi kohta järgmiseks

Tabel 1. Eesti Lastearstide Seltsi presidendid 1956–2016

1956–1975	Aleksei Vares
1975–1990	dots Leo Tamm
1990–1994	dots Anne Ormisson
1994–1998	Mall-Anne Riikjärv, PhD
1998–2001	Heli Grünberg, PhD
2001–2004	Mari Laan, PhD
2004–2007	dots Anne Ormisson
2007–2010	Ülle Einberg
2010–2013	Kaja Julge, PhD
2013–2016	Liis Toome, PhD
2016–	Ülle Einberg

Foto 1. Aleksei Vares, president 1956–1975.

Foto 2. Dotsent Leo Tamm, president 1975–1990.

Kirjavahetajaautor:
Mall-Anne Riikjärv
mall.riikjarv@gmail.com

Võtmesõnad:
lastearstid, selts, ajalugu

5 aastaks. Eduka töö eest tunnustati 10 seltsi liiget ENSV teenelise arsti tiitliga (Helve Laurima, Leida Keres, Haldja Kääri, Kaljo Mitt, Elena Müllerbeck, Aasa Pöder, Lea Tammai, Astrid Tammiste, Juta Tomingas, Aleksei Vares).

Kongressidevahelisel perioodil korraldas juhatus paar korda aastas laiendatud pleenumeid Eesti eri rajoonikeskustes. Kuulati infot laste meditsiiniabi kohta selles piirkonnas ning ettekandeid pediaatria aktuaalsetel teemadel. Pleenumil võeti vastu otsuseid laste tervishoiu paremaks korraldamiseks. Tallinna seltsi koosseis olid igakuised, Tartu selts korraldas 2 korda aastas vabariikliku seminari koos TÜ pediaatriakateedri ja Üliõpilaste Teadusliku Ühingu ehk ÜTÜ pediaatriaringiga.

Nõukogude perioodil olid seltsil tihedad kontaktid Moskva, Leningradi ja teiste NSVL keskuste pediaatriaseltsidega. Aleksei Vares ja Leo Tamm kuulusid Üleliidulise Lastearstide Seltsi juhatusse ning olid ajakirja *Pediatrja* redaktsioonikollegiumi liikmed. Et Eesti selts oli üleliidulise seltsi filiaal (osakond), oli kohustus esitada aruandeid ning tasuda 60% kogutud liikmemaksud üleliidulisele seltsile.

Tänu juhusele sai juba 1982. aastal võimalikuks kolme Eesti pediaatri visiit Soome, kus kohtuti ka Soome Lastearstide Seltsi presidendiga. Sellele järgnes 1982. aasta sügisel Soome lastearstide külaskäik Eestisse. Jätkus Leo Tamme suhtlus Soome lastearstide seltsi presidendiga ning 1989. aastal avanesid meie lastearstidele stažeerimisvõimalused Soomes ja Rootsis. 1989. aasta sügisel kutsuti Eesti lastearstide 17-liikmeline delegatsioon Soome seltsi 60. aastapäeva pidustustele, kus Leo Tamm valiti Soome Lastearstide Seltsi auliikmeks.

Muutuste tuuled, mis Eesti poliitikas olid puhunud juba mõnda aega, kajastusid ka 1990. aastal toimunud Eesti Lastearstide Seltsi XIII kongressil, kus võeti vastu uus põhikiri. Selts nimetati Eesti Lastearstide Seltsiks, läänemailma

Foto 3. Eesti Lastearstide Seltsi XIV kongressil valitud auliikmed. Vasakult: Argo Kõvamees, Ingrid Laan, Juta Tomingas, Lea Tammai, Lia Sildver, Eberhard Schmidt, Elli Ratnik, Bengt Björkstén, Hans K. Akerblom, Leo Tamm.

eeskujul nimetati seltsi esimees presidendiks, juhatuse liikmete arvu vähendati 8-ni, moodustati volikogu. Kongresside perioodiliseks määrati kolm aastat ning see tähendas ka seltsi juhatuse liikmete kiiremat vahetumist. Olles esialgu veel tervishoiuministeeriumi alluvuses, sai 1994. aastast seltsist mittetulundusühing, iseseisev juriidiline isik, millel lasub majandusaruande koostamise kohustus. Kujundati seltsi embleem ja valmistati lipp, mille tikkisid Kuremäe kloostri nunnad. Lipp pühitseti XIII kongressi ajal Tallinnas Pühavaimu kirikus, kuhu jõuti kesklinna läbinud rongkäiguga. XIII kongressil osalesid külalised kõikidest põhjamaadest, aga ka Nõukogude Liidust. Esimest korda olid kongressi teesid eesti ja inglise keeles.

Uutes oludes oli seltsi üks eesmärke arendada suhteid Euroopa kolleegide ja asutustega. Sai võimalikuks kümnete Eesti lastearstide osavõtt konverentsidest ja stažeerimine Lääne-Euroopa haiglates, esialgu ka vastuvõtjate finantsilisel toel. Põhjamaade pediaatrite konverentsidele kutsuti esinema ka Eesti pediaatreid.

1992. aastal võeti meie selts UNEPSA (*Union of National Pediatric Societies and Associations*) liikmeks

ja samal aastal valiti UNEPSA asepresidendiks Anne Ormisson. Mõni aeg hiljem sai selts ka IPA (*International Pediatric Association*) liikmeks ja 1995. aastal valiti Anne Ormisson IPA Euroopa regiooni üheks esindajaks. Ajavahemikul 1994–2001 toimus neli ühisseminari Soome pediaatritega, vaheldumisi Eestis ja Soomes inglise keeles. Oma erakordseks saavutuseks pidasime ka 1993. aastal Tartus korraldatud rahvusvahelist konverentsi teemal „Keskkond ja lapse tervis“. Ettekanded peeti inglise keeles, kuid korraldatud oli nende sünkroontõlge. Konverentsil oli 23 sponsorit ja väike näitus kolmelt firmalt.

1990. aastate keskpaigaks oli hulk meie lastearste astunud üle-euroopaliste pediaatria allerialade ühingute liikmeks.

Seltsi peamiseks ülesandeks sai lastearstide erialaste teadmiste edendamine. Määrati kindlaks, et selts korraldab neli koolitusüritust aastas, ja nii on see jäänud seniajani. Tihe on olnud koostöö teiste erialaseltsidega seminaride korraldamisel. Kuni 1995. aastani korraldati inglise keeles ka noorte lastearstide konverentse, kuhu kutsuti külalisi Baltimaadest ja Põhjamaadest. 1990. aasta algul loodi seltsi juurde 2 erialasektsiooni: perinatoloogia (algataja Anne Ormisson), millest

hiljem kujunes Eesti Perinatoloogia Selts, ning allergoloogia (initsiaator Mall-Anne Riikjärv), mis korraldab oma seminare regulaarselt praeguse ja teeb tihedat koostööd Eesti Immunoloogide ja Allergoloogide Seltsiga. 1998. aastal loodi ka koolitervishoiu sektsioon ja 2002. aastal üldpediaatria sektsioon, mille tegevus aga hiljem rauges. Igakuise korraldatakse Tallinna seltsi koosolekuid.

Seltsi suurürituseks on jätkuvalt iga 3 aasta järel toimuvad lastearstide kongressid, mille sisustavad Eesti pediatrid ja kus käsitletakse erinevaid aktuaalseid teemasid. 2013. aastal toimus Eesti pediatrite kongressiga samal ajal ka Balti pediatrite II kongress. Küll on alates 1990. aastast olnud kongresside programmis loengupäev, mille on sisutanud lektorid Euroopast ja Eestist. Iga kolme aasta järel heatasemelise sisuga kongressi korraldamine räägib Eesti pediatrite heast teaduspotsentsiaalidest. Kontaktid Soome ja Rootsi lastearstide seltsidega 1990. aastate algul olid teguriks, mis võimaldas Eesti pediatritel osaleda mitmes suures rahvusvahelises uurimistöös, näiteks laste allergiahaiguste epidemioloogia alal ISAAC (1993–2002) (4) ja I tüüpi diabeedi uurimise alal TRIGR (2002–2017) (5). Seltsi tegevuse 60 aasta jooksul kaitsti Nõukogude Liidu perioodil 1 doktori- ja 30 meditsiinikandidaadi väitekirja, alates 1990. aastast 26 doktoridissertatsiooni.

Alates 1990. aastast on igal kongressil valitud seltsi auliikmeid (vt tabel 2).

1990. aastast tuli seltsil täita uut ja olulist rolli seose seoses tervishoiureformidega, olulisim oli laste esmatasandi meditsiiniabi üleandmine perearstidele. Järk-järgult vähenes pediatrite arv, seetõttu on ka seltsi liikmete arv oluliselt kahanenud – praegu on seltsil ligikaudu 350 liiget.

25 aasta jooksul on seltsil tulnud kaasa rääkida kõigis küsimustes, mis seotud laste tervishoiukorraldusega. Eriti intensiivne oli seltsi tegevus

eriala korraldamisel 2005. aastani. Mõned märksõnad probleemidest, mille lahendamisel on osaletud, on järgmised: perearstiabi korraldus ja tööjuhendid, pediatrite koolitusvajadus, pediatria alamedialad ja residentuuriõpe, Tallinna lastehaiglate reform, pediatrite litsentseerimine ja sertifitseerimine, soodusravimid ja lastetoidud, haigekassa hinnakiri, immuniseerimine. Koostati lastehaiguste ravijuhendeid perearstidele (1993–1996), testküsimused atesteerimiseks, pediatriaprogramm aastateks 1998–2003.

Oma seisukohtade tõestamiseks on kulunud aega ja energiat, koostatud kirju ja plaane, peetud arutelusid eri instantsides, tehtud pöördumisi. Paljud seisukohad on saanud vastuseisu osaliseks ning mitte kõik soovitu ja plaanitu ei ole ellu rakendunud.

Reformide keerises oli oluline seltsi liikmete informeeritus. Soome seltsi eeskujul algatas Mall-Anne Riikjärv 1990. aastal seltsi ajalehe väljaandmise, mida ta koos Ingrid Laanega toimetas 2003. aastani. Aastas ilmus neli numbrit ja 2004. aastal pärast XVII kongressi ilmus ajalehe viimane, 54. number.

Tänu meditsiini ja laste tervishoiu arengule ning kvalifitseeritud lastearstidele on paljud laste tervisenäitajad oluliselt paranenud ega jää maha Euroopa arenenud maade vastavatest näitajatest. Nagu lapsed, kelle põhitunnuseks on areng, on ka laste tervishoid ja selle korraldamine pidevas arengus. See püstitab lastearstidele järjest uusi ülesandeid, mille lahendamine jääb seltsi pädevusse.

KIRJANDUS

1. Rahvusarhiivi infosüsteem AIS. Juhatuse ja üldkoosolekute protokollid. ERA.3239.1.1.
2. Vares A. Zapisi detskogo vratša. Tallinn: Valgus; 1989.
3. Rahvusarhiivi infosüsteem AIS. Materjalid VIII vabariikliku pediatrite kongressi kokkukutsumise kohta 21.–22. veebruaril 1967. a; kongressi resolutsioon ja ENSV Pediatrite Seltsi juhatusel valimisprotokoll. ERA.R-7.4.211.
4. Riikjärv MA, Annus T, Bråbäck L, Rahu K, Björkstén B. Similar prevalence of respiratory symptoms and atopy in Estonian schoolchildren with changing lifestyle over 4 years. Eur Respir J 2000;16:86–90.
5. Virtanen SM, Bärlund S, Salonen M, et al. Feasibility and compliance in a nutritional primary prevention trial in infants at increased risk for type 1 diabetes. Acta Paediatr 2011;100:557–64.

Tabel 2. Eesti Lastearstide Seltsi auliikmed

Aas, Reet
prof Akerblom, Hans K. (Rootsi)
prof Björkstén, Bengt (Rootsi)
prof Ehrich, Jochen H. H. (Saksamaa)
dots Grünberg, Heli
prof Hallmann, Niilo* (Soome)
dots Keres, Leida*
Kreek, Jadviga
prof Kouvalainen, Kauko (Soome)
Kääri, Haldja*
Kõvamees, Argo* (Rootsi)
Kööbi, Endla
Laan, Ingrid,* PhD
Laan, Mari, PhD
Leito, Kaja
prof Levin, Adik
Liivamägi, Hille
Luiga, Ester,* PhD
Luuk, Tiit
Mirme, Uno
Mitt, Kalju
prof von Mühlendahl, Karl Ernst
prof Novikova, Jelena (Venemaa)
Närska, Margit
dots Ormison, Anne
dots Paves, Aino
prof Perheentupa, Jaakko (Soome)
Põldmäe, Pilvi
Pärlist, Marja
Ratnik, Elli
dots Reino, Udo
Riikjärv, Mall-Anne, PhD
prof Schmidt, Eberhard* (Saksamaa)
dots Sildver, Lia
dots Soo, Tiia
prof Studenikin, Mitrofan (Venemaa)
prof Zetterström, Rolf* (Rootsi)
prof Talvik, Tiina
dots Tamm, Leo
Tamm, Virve*
Tamai, Lea*
Tammiste, Astrid*
Tomingas, Juta*
dots Tälli, Helju*
Vares, Aleksei*
prof Visakorpi, Jarmo (Soome)

*surnud auliikmed